

**ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ
МИСТЕЦТВО
В НАЦІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ:
СУЧАСНИЙ ДОСВІД
І ПЕРСПЕКТИВИ**

**ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
І Всеукраїнської
науково-практичної
конференції**

**18-19 березня 2021 року
м. Одеса**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»
Художньо-графічний факультет
*Кафедра теорії і методики
декоративно-прикладного мистецтва та графіки*

**ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНЕ МИСТЕЦТВО
В НАЦІОНАЛЬНІЙ СИСТЕМІ
ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ:
СУЧАСНИЙ ДОСВІД І ПЕРСПЕКТИВИ**

Тези доповідей
І Всеукраїнської науково-практичної
конференції

*18–19 березня 2021 року
м. Одеса*

Одеса
«Астропринт»
2021

УДК 745/749:37(477)(062.552)
Д28

Координатор проєкту **О. В. Ткачук**

Упорядники, відповідальні секретарі:
кандидат педагогічних наук, доцент **О. В. Ткачук**;
старший викладач **Т. С. Штикало**

Друкується за рішенням вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (*протокол № 12 від 31 травня 2021 р.*)

Д28 **Декоративно-прикладне мистецтво в національній системі**
художньо-педагогічної освіти: сучасний досвід і перспективи : тези доповідей І Всеукраїнської науково-практичної конференції (18–19 березня 2021 р., м. Одеса) / коорд. проєкту О. В. Ткачук ; упоряд., відп. секр. : О. В. Ткачук, Т. С. Штикало ; ДЗ «Південноукр. нац. пед. ун-т ім. К. Д. Ушинського». — Одеса : Астропринт, 2021. — 92 с.

ISBN 978–966–927–738–1

У виданні представлено тези І Всеукраїнської науково-практичної конференції, що відбулася 18–19 березня 2021 року в Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» з ініціативи кафедри теорії і методики декоративно-прикладного мистецтва та графіки. Конференція збирала воедино досвід митців-просвітників, викладачів мистецьких освітніх закладів різних рівнів, діячів культури і мистецтв задля налагодження діалогу країн і регіонів, популяризації мистецьких традицій, виявлення ролі декоративно-прикладного мистецтва в розвитку сучасної художньої освіти.

УДК 745/749:37(477)(062.552)

ISBN 978–966–927–738–1

© ДЗ «Південноукраїнський
національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського», 2021

Колір у декоративному мистецтві виконує важливу роль і є одним з основних засобів виразності, він сприяє розкриттю ідеї твору. Характер колористичного рішення теми повинен сприяти взаємозв'язку форми предмету й зображення. Характер колориту визначається стилем, живописною манерою художника, своєрідністю його сприйняття світу й загальним задумом твору. В залежності від переваги тих або інших фарб колорит може бути теплим (червоні, жовті), холодним (зелені, сині, фіолетові), спокійним і напруженим (використання контрастів).

Крижевська Світлана Григорівна,

старший викладач кафедри образотворчого мистецтва,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
член Національної спілки художників України
skrizev@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ОБРАЗНОГО МИСЛЕННЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА

Ключові слова: образне мислення, творчий підхід.

Для того, щоб формувати навички творчого підходу до художньої діяльності у студента, треба шукати такі методичні принципи, в яких враховувалися б і загальні особливості й максимальні можливості для індивідуального творчого росту людей, кожний з яких в жодному випадку не повторює буквально іншого за природними даними, характером дарування, смаком та інтересами.

Щоб професійно працювати в образотворчому мистецтві, зовсім недостатньо володіти лише сумою спеціальних знань та умінням грамотно і переконливо зробити в певному матеріалі необхідне зображення, навіть якщо це вміння доведене до артистичної майстерності. Адже робота у мистецтві — це завжди творчість. Мова йде про духовний світ митця, його бачення життя, його здатність переживати, осмислювати й перетворювати факти дійсності у поетичні, художні образи, його вміння не просто «добре зробити», а, насамперед, задумати й відчути твір і шукати самостійні рішення, нарешті про його

особисте небайдуке ставлення до навколишнього світу, його позицію в мистецтві.

Необхідно зауважити, що в мистецтві професійні навички завжди носять **творчий** характер. Без цього мистецтво неможливе, як не можна уявити собі зелене зростаюче дерево без коріння і сонячного світла. Необхідно виховувати та розвивати в учнях здатність до плідної творчої роботи у всій її багатогранності та складності, як того вимагає від художника саме життя. І професіоналізм, знову ж у широкому його розумінні, як розвинена здатність до такої діяльності, входить органічним, невід'ємним елементом у творче виховання будь-якого художника, тим більше майбутнього викладача образотворчого мистецтва.

У кожній справі та професії є, зрозуміло, своя реміснична сторона. Присутня вона й в образотворчому мистецтві. Тому, хто хоче навчитися реалізувати свої творчі задуми у вигляді конкретних добутоків, володіння ремеслом необхідне, без нього нічого не можна зробити. Живописець і графік, скульптор і монументаліст, театральний декоратор і оформлювач, художник-прикладник та ілюстратор книг — всі вони повинні знати свої інструменти, матеріали, специфічні особливості даного виду мистецтва й уміти користуватися ними у процесі роботи.

Мистецтво переплавляє явища життя у художні образи. Робота над твором мистецтва — це завжди творчий акт, складний і по-своєму неповторний, як неповторні люди.

Питання методики мимоволі виростають перед нами. Це зумовлено тим, що методи навчання мистецтву впливають із принципів формування й руху всього творчого процесу, які так чи інакше стосуються всіх художників.

Не можна на всі випадки життя приготувати точні рецепти способів навчання й виховання художників. Повинна бути лише загальна методична лінія, принципові основи навчального процесу, що направляють всю роботу викладача. Але без особистого досвіду, без власної педагогічної індивідуальності ці принципи були б абстрактні, мертві, а тому — не діючі. «Ідеальної» методики, що дає відповіді на всі виникаючі у навчальному процесі питання, що рекомендує готові засоби для легкого подолання всіх труднощів, не існує. Та вона й не може існувати, тому що методика роботи у мистецтві — це справа жива, яка розвивається. Що ж стосується конкретних методів, безпосередньо задіяних у практиці занять, то вони викристалізуються у

процесі й залежать від самого педагога і від індивідуальних особливостей кожного з його учнів.

Говорити про це згідно з загальними методичними принципами художнього виховання означало би прийти знов-таки до вузько-ремісницьких рецептів у власній педагогічній творчості. У ході занять із учнями педагог не може оминати ті положення й методи підходу до справи, які підказує йому власний творчий досвід. Він неодмінно звертається до своєї особистої професійної практики, а також до досвіду інших художників. Таким чином, загальні методичні принципи, відбиті у програмах, навчальних планах, спеціальній літературі, у сполученні із творчим досвідом художника-педагога й становлять основне джерело, що живить і направляє роботу викладача.

Головною метою навчальних занять зі здобувачами вищої освіти напрямку образотворче мистецтво є, окрім підготовки професіоналів-живописців, графіків або скульпторів, посильний для кожного конкретного учня розвиток його творчих здібностей в образотворчому мистецтві, виховання художнього смаку, набуття практичних навичок роботи і розуміння мистецтва.

У будь-якій формі художньої освіти питання індивідуалізації підходу до різних учнів відіграє колосальну роль.

Якщо виходити з основної творчої мети навчання образотворчому мистецтву, неважко прийти до висновку про необхідність із найперших кроків підкорити всю методику завданню виховання художника. З цієї точки зору вже перші навички малюнку й живопису з натури, перші відомості з професійної грамоти варто давати, роз'яснюючи їхню важливість для творчого вирішення художніх завдань, для подальшого розвитку художника, що вчиться. Зрозуміло, справа не тільки у подібних роз'ясненнях, але й у тому, щоб з перших же кроків практично сприяти розвитку у студента активного, творчого начала, закласти основи емоційного образного бачення світу.

Тому для художників більше, ніж для будь-кого, сутність творчого начала органічно й нерозривно поєднується зі змістом навчального процесу. Якби викладач спробував побудувати заняття винятково на «суто навчальній», академічній основі, відсунувши «творчість художника» на невизначене майбутнє, це було б важкою помилкою. Навчальний процес звівся б до сумлінного й пасивного виконання порад педагога, до спроб засвоєння академічних «правил», а творче «завтра» для багатьох студентів так ніколи б і не настало.

Потрібно намагатися так будувати заняття, щоб у будь-якій роботі, починаючи з елементарних, перед учнем ставилися творчі завдання тією мірою, в якій він здатен їх розуміти й практично вирішувати на кожній стадії свого розвитку. Елементи академічної грамоти не повинні бути передумовою до його майбутньої творчої діяльності. Їх краще давати поступово, у процесі роботи, у міру того, як ті або інші професійні відомості стають необхідними для успішного вирішення основного художнього завдання.

Професійна грамота завжди вимагає аналізу конструкції форми, вирішення композиції аркуша, тонального і колірного ладу, просторових співвідношень та інших важливих для художника завдань. Звичка до такого рішення дуже потрібна у практиці роботи малювальника та живописця. Але якщо розвиток цих аналітичних навичок не супроводжується вихованням творчих здібностей, живого, емоційного ставлення до життя, образного і композиційного його сприйняття, то навіть найблискучіше розуміння усіх основ академічного малювання не заповнить ці прогалини.

Студенти хочуть навчитися не тільки розуміти, любити й знати мистецтво, але й практично створювати твір образотворчого мистецтва. А для того, щоб навчитися самому працювати в малюнку, живописі або скульптурі, треба насамперед набути навички у спостереженні навколишнього життя. Саме зі спостереження природи починається розвиток тих якостей, які необхідні художникові.

Певно, немає потреби доводити необхідність малюнка й живопису з природи для навчання образотворчому мистецтву. Цілком очевидна також обов'язковість власного безпосереднього спостереження зображуваного об'єкта. Але було б недостатнім згадати тільки про необхідність спостереження природи й практики натурального малювання й живопису. Багатовіковий творчий досвід художників-реалістів різних країн, шкіл і поколінь вимагає по справедливості визнання за безпосереднім спостереженням життя і власною практикою роботи з природи провідної, найголовнішої ролі як у формуванні молодого художника, так і у творчості зрілого майстра.

Однак варто згадати загальновідому істину: будь-яка робота художника (на якому б етапі розвитку він не знаходився) починається набагато раніше, ніж він доторкнувся олівцем до паперу або пензлем до полотна. Художник зіштовхується з життям, спостерігає його явища, намагається осмислити, відчувати. Ця «зустріч» породжує емоційну реакцію, задум, ідею твору. Загальний задум (може бути, не зовсім

ще конкретний) спонукає автора до пошуків принципового рішення, яким обумовлюється процес виконання, здійснення конкретного твору, супроводжуваний пошуками найкращих засобів вираження, у тому числі й технічних. Не можна, зрозуміло, педантично наполягати на неодмінному збереженні саме такої послідовності творчого процесу у всіх випадках. Практика художників складніша й, як правило, у жодну схему не вписується. Але в жодному разі не можна обмежувати процес створення твору мистецтва (навіть самого скромного) рішенням одного питання: як зробити малюнок або картину. Якщо застосувати такі міркування до практики навчання художників, цей комплекс взаємозалежних проблем можна сформулювати в основні завдання, які повинні вирішуватися в ході занять зі студентами, а саме:

- прищеплювання навичок постійного спостереження життя, натури;

- «постановка ока»: виховання цілеспрямованого бачення, активного, емоційного сприйняття натури, здатності беззупинно порівнювати й знаходити співвідношення;

- розвиток здатності задумувати майбутню роботу й передбачувати її характер відповідно до досвіду спостереження, осмислення натури зі своїм враженням від неї;

- розвиток в учнів розуміння важливості принципового художньо-пластичного рішення;

- виховання звички до активних пошуків найбільш необхідних для кожного випадку засобів вираження, характерних властивостей натури у відповідності до свого задуму і поставленої задачі;

- навчання правильної організації процесу й методів ведення роботи, набуття навичок у здійсненні кожної конкретної роботи в певному матеріалі й техніці.

Було б зовсім неправильним розуміти цей перелік як порядок послідовності у часі ізольованих один від одного етапів. Це єдиний, злитий процес, у якому всі питання (або частина їх) можуть вирішуватися одночасно й поступово. Можна лише говорити про акценти, про підкреслення якихось провідних моментів на різних етапах навчання й для різних учнів.

У практиці академічних занять студенти виконують роботи, різні за характером і тривалістю: з натури, по пам'яті, за уявою, багаточасові і короткочасні. Роботі з натури, природно, приділяється більша частина часу. Але обмежуватися тільки лише роботою з натури не

треба. Розумно організовані вправи з малюнку й етюдів по пам'яті, а також начерки за уявою сприяють розвитку активного сприйняття природи й уяви, здатності схоплювати найхарактерніше у природі, допомагають у роботі над композиційним ескізами.

У викладацькій роботі велику роль відіграє питання про правильне співвідношення практичної роботи з малюнка, живопису, композиції та допоміжними дисциплінами — перспективою, пластичною анатомією, кольорознавством, технікою і технологією матеріалів.

Усі ці дисципліни необхідні як допоміжні, як доповнення до практичної роботи з природи. Вони служать для кращого розуміння об'єктивних властивостей природи й вироблення свідомого, грамотного ставлення до процесу й техніки роботи.

Отже, всі ці допоміжні дисципліни необхідні для вдалого подолання професійних труднощів і під час навчальних занять повинні бути засвоєні учнями. Але ні за яких обставин вони не можуть замінити особисту творчу практику художника. Для художника, головна мета роботи якого — створення творів мистецтва, без такої практики навіть саме знання усіх цих предметів не має сенсу.

Завдання викладача — так побудувати і вести заняття, щоб усі предмети займали в загальному процесі виховання художників свої відповідні місця, були зв'язані єдиною методичною спрямованістю, і щоб у учнів вироблялося серйозне і сумлінне ставлення до кожного з них.